

Δεν Χρειάζεται "ή" στη Φράση: Περιβάλλον ή Οικονομία

Καθηγητής Bradley F. Smith

Σύμβουλος του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών

Κοσμήτορας του Κολεγίου Περιβαλλοντικών Σπουδών Χάξλεϋ

Πανεπιστήμιο Δυτικής Ουάσιγκτον

Η.Π.Α

Η ανθρωπίνη ιστορία έχει επηρεαστεί από πολλές επαναστάσεις, οι σημαντικότερες εκ των οποίων ήταν η Αγροτική και η Βιομηχανική Επανάσταση. Σήμερα βρισκόμαστε στο προοίμιο της τρίτης μεγάλης επανάστασης, της μετάβασης στη βιώσιμη κοινωνία. Δυστυχώς, όπως και οι δύο προηγούμενες διαδικασίες, η μετάβαση αυτή δεν θα γίνει χωρίς πολύ κόπο και χρόνο. Επιπλέον η επανάσταση δεν θα γίνει χωρίς να υπάρξουν πολέμιοι, που θα αμφισβητήσουν τις βάσεις της και θα αρνηθούν τις αρχές της.

Το βασικό ηθικό ερώτημα στρέφεται γύρω από το πώς διαχειριζόμαστε τα ζωτικά αποθέματα του πλανήτη μας. Αναρωτηθήκαμε ποτέ, αν εμείς, οι σημερινοί άνθρωποι, οφείλουμε κάτι στις μέλλουσες γενιές; Αν η απάντηση είναι αρνητική, όπως ήταν και η μέχρι τώρα άποψη, τότε βαδίζουμε σίγουρα προς την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Εάν ωστόσο νιώθουμε πως έχουμε κάποια ηθική υποχρέωση προς το μέλλον, τότε οφείλουμε να ενεργούμε προσεκτικά, διαφυλάσσοντας όλες τις δυνατότητες του περιβάλλοντος, γι' αυτούς που θα ακολουθήσουν.

Το πρόβλημα συνίσταται, στο ότι μέχρι πρόσφατα δεν είχαμε αναγνωρίσει την ύπαρξη ορίων ή προβλημάτων του περιβάλλοντος, που να επιβάλλουν στη γενιά μας την ηθική υποχρέωση, να διατηρήσει τις δυνατότητες και τις επιλογές για τις μελλοντικές γενιές. Ζούσαμε με την πεποίθηση, ότι τα δώρα της φύσης είναι ανεξάντλητα. Τώρα που γνωρίζουμε, ότι υπάρχουν όρια στη γενναιοδωρία της Γης, αντιλαμβανόμαστε το ηθικό μας καθήκον να παραδώσουμε την γενναιοδωρία αυτή στις μελλοντικές γενιές. Αυτή είναι η κεντρική ιδέα της βιωσιμότητας.

Ένα ελπιδοφόρο δείγμα που γεννιέται στο χώρο της πολιτικής και του περιβάλλοντος αποτελεί η αναγνώριση, πως η δημιουργία και διατήρηση μιας βιώσιμης κοινωνίας είναι πρόκληση και στόχος για τη γενιά μας αλλά και για τις επόμενες γενιές. Μέχρι σήμερα, κανένας λαός δεν κατόρθωσε ακούσια ή εκούσια να δημιουργήσει μία βιώσιμη κοινωνία. Όλοι ακολουθούμε έναν καταστροφικό δρόμο, καθώς ξοδεύουμε τα αποθέματά μας για να τα αθροίζουμε στην λογιστική στήλη των εσόδων. Μακροπρόθεσμα όμως έτσι δεν οδηγούμαστε σε βιώσιμη κατάσταση.

Ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά εμπόδια για την περιβαλλοντική πρόοδο και τη βιωσιμότητα είναι η λαθεμένη αντίληψη που επικρατεί, πως η προστασία του περιβάλλοντος απειλεί τις θέσεις εργασίας. Γι' αυτό το λόγο συχνά οι πολιτικοί και επιχειρηματικοί ηγέτες, οικονομολόγοι και μη, αν και θα έπρεπε να είναι καλύτερα ενημερωμένοι, ισχυρίζονται πως θα υποστηρίξουν το περιβάλλον μόνο εφόσον δεν απειλεί τις θέσεις εργασίας. Αυτό το επιχειρήμα χρησιμοποιείται από πολλούς πολιτικούς σε όλες τις χώρες.

Αυτός ο ισχυρισμός όμως δείχνει την αδυναμία κατανόησης της βασικής σχέσης περιβάλλοντος και οικονομίας. Εάν θέλουμε να διαχειριζόμαστε έξυπνα την οικονομία μας, πρέπει να καταλάβουμε, ότι οι θέσεις εργασίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και εξαρτώνται ολοκληρωτικά από το περιβάλλον. Η άμεση υπόσχεση θέσεων εργασίας, μαζί με την προσδοκία μεγάλου κέρδους, είναι ακατανίκητος συνδυασμός και πολύ συχνά δίνει στην πολιτική εξουσία την άδεια να εκμεταλλευτεί κάθε απόθεμα δίχως έγνοια για την καταστροφή του περιβάλλοντος. Μία τέτοια καταστροφή βέβαια συνεπάγεται τη μακροπρόθεσμη διάβρωση της βιωσιμότητας της οικονομίας μας. Κάθε τέτοιο γεγονός υποσκάπτει την έννοια της βιωσιμότητας και μακροπρόθεσμα κοστίζει σε θέσεις εργασίας. Η τραγική ειρωνεία είναι πως το μεγαλύτερο μέρος αυτής της καταστροφής του περιβάλλοντος θα μπορούσε να αποφευχθεί με τη σωστή διαχείριση.

Πρόσφατα έδωσα μία ομιλία στην οποία περιέγραψα τον εαυτό μου ως "απελπισμένο αισιόδοξο" για το περιβάλλον. Υπάρχουν ασφαλώς πολλοί λόγοι για να είναι κανείς απελπισμένος. Ζούμε σ' έναν πλανήτη που δέχεται μεγάλη πίεση. Με έναν πληθυσμό πέντε δισεκατομμυρίων ο πλανήτης μας είναι σίγουρα πυκνοκατοικημένος και οι επιπτώσεις είναι εμφανείς. Σύμφωνα με τα δεδομένα των Ηνωμένων Εθνών για το 1994, όλες οι περιβαλλοντικές παράμετροι αποσταθεροποιήθηκαν.

- Η στάθμη της θάλασσας ανεβαίνει σε όλο τον κόσμο
- Τα φυσικά αποθέματα, όπως το νερό, τα δάση και το έδαφος ελαττώνονται
- Ο παγκόσμιος πληθυσμός των αλιευμάτων απειλείται σε 14 από τις 17 αλιευτικές περιοχές.

Πώς μπορεί κανείς να είναι αισιόδοξος με τέτοια προβλήματα; Εγώ προτιμώ να τα αντιμετωπίζω με διαφορετικό τρόπο - μπορεί τα προβλήματα να μη ήταν ποτέ μεγαλύτερα αλλά και οι δυνατότητες να τα χειριστούμε δεν ήταν ποτέ καλύτερες. Ο πλούτος ενός έθνους είναι ο αέρας, το νερό, το έδαφος, τα ορυκτά, τα ποτάμια, οι λίμνες, οι ωκεανοί, η φυσική ομορφιά, τα άγρια ζώα και η βιοποικιλότητά του. Εάν λείψουν οι βασικές αυτές πηγές, μένει μόνο ένας σκουπίδοτοπος.

Η παγκόσμια κοινωνία αρχίζει να αντιλαμβάνεται πώς το ζήτημα δεν αφορά την επιλογή ανάμεσα στην οικονομία ή το περιβάλλον αλλά αφορά και τα δύο μαζί. Το Ινστιτούτο Worldwatch αναφέρει σχετικά: "Τρία βιολογικά συστήματα στηρίζουν την παγκόσμια οικονομία: οι καλλιέργειες, τα δάση και οι αγροί. Προμηθεύουν τη βιομηχανία με όλες τις πρώτες ύλες, εκτός από τα καύσιμα που προέρχονται από απολιθώματα και ορυκτά και παρέχουν όλη μας την τροφή εκτός από τα αλιεύματα."

Αυτή είναι η βάση της οικονομίας από την οποία προέρχεται κάθε οικονομική δραστηριότητα και όλες οι θέσεις εργασίας. Τα βιολογικά αυτά συστήματα περιλαμβάνουν τον παγκόσμιο βιώσιμο πλούτο και βρίσκονται σε όλον τον κόσμο υπό πίεση και υποβάθμιση. Καθώς συνεχίζουμε να τα υποβιβάζουμε, καταναλώνουμε το κεφάλαιό μας, και παράλληλα υποβαθμίζουμε το βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα του περιβάλλοντός μας.

Βρισκόμαστε στην αυγή ενός νέου αιώνα. Ας αναλογιστούμε τις δραματικές αλλαγές που έφερε η αρχή του 20ου αιώνα. Πριν από εκατό χρόνια θα ήταν αδιανόητο να προβλέψουμε τις αλλαγές που θα λάμβαναν χώρα. Είμαι βέβαιος, ότι αυτό που συνέβη πριν από εκατό χρόνια δεν θα συγκρίνεται με τις αλλαγές που θα δούμε την επόμενη δεκαετία. Πρέπει όμως να αλλάξει και ο τρόπος σκέψης μας. Καθώς μπαίνουμε στον νέο αιώνα είναι σημαντικό να αρχίσουμε να σκεπτόμαστε με εντελώς καινούργιο τρόπο όσον αφορά παλαιά προβλήματα, πράγμα που δύσκολα βέβαια πραγματοποιείται.

Το ζήτημα του περιβάλλοντος και της οικονομίας απαιτεί έναν καινούργιο τρόπο σκέψης. Το περιβάλλον και η οικονομία δεν πρέπει να λαμβάνονται ως αντίθετες έννοιες. Μία νέα θεώρηση θα περιέγραφε την οικονομία ως καθολικά εξαρτώμενη από το περιβάλλον. Με άλλα λόγια εάν πτωχεύσει το ένα, θα πτωχεύσει και το άλλο.

Ενας άλλος νέος τρόπος σκέψης είναι κάθε πηγή ρύπανσης να θεωρείται ως αιωνεΐ φυσικός πόρος ευρισκόμενος σε λάθος θέση. Τα ίδια χαρακτηριστικά που κάνουν ένα υλικό προβληματικό για το περιβάλλον, όπως η διάρκεια ή η χημική σύσταση, μπορούν να ληφθούν ως θετικά στοιχεία σε ένα άλλο προϊόν. Για παράδειγμα οι πλαστικές φιάλες μπορούν να γίνουν πλαστικά πατώματα. Πιστεύω κι εγώ πως πρέπει να πορευτούμε από το πρόβλημα στο προϊόν και μετά στο κέρδος. Σε ένα τέτοιο σενάριο και το περιβάλλον και η οικονομία είναι νικητές.

Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί ο τουρισμός. Η βιομηχανία του τουρισμού είναι από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως, παρέχοντας 1 στις 10 θέσεις εργασίας και προβλέπεται να αυξηθεί σε 2 στις 10 στο τέλος του αιώνα. Σήμερα η βιομηχανία του τουρισμού έχει έσοδα 3,7 τρισεκατομμύρια δολάρια. Ο τουρισμός και η σχετική οικονομική του ώθηση εξαρτώνται άμεσα από την ποιότητα του περιβάλλοντος. Ο πράσινος τουρισμός, ένας όρος που δεν είχε καν αναπτυχθεί πριν από μία δεκαετία, είναι ένας από τους τομείς που θα έχει πλέον τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στη βιομηχανία αυτή.

Καθώς μπαίνουμε στον επόμενο αιώνα είναι σημαντικό να καλλιεργήσουμε νέες συμμαχίες ανάμεσα στον επιχειρηματικό και περιβαλλοντικό τομέα. Είτε ονομάσουμε αυτήν την αντιμετώπιση "πράσινο ρεαλισμό", είτε κοινή λογική, είναι σίγουρο πως η πόλωση που χώριζε τους δύο αυτούς τομείς πρέπει να λήξει. Έχουμε λοιπόν πολλά να μάθουμε, να ξεμάθουμε και να ξαναμάθουμε.

Υπάρχει ένα ευρύ πεδίο για συναίνεση ανάμεσα σ' αυτούς που πιστεύουν πως ο ουρανός πέφτει συνεχώς και σ' αυτούς που αρνούνται να ανησυχήσουν για το περιβάλλον. Σε αυτό το πεδίο πρέπει να βάλουμε όλη την ενέργειά μας και να ενώσουμε τις δυνάμεις της κοινωνίας για ένα βιώσιμο μέλλον. Πρέπει όλοι να συνεργαστούμε για να διασφαλίσουμε, ότι προγραμματίζουμε το μέλλον μας και δεν το αφήνουμε στην τύχη. Ο προγραμματισμός, η κατανόηση και η συνεργασία θα αποβούν προς το συμφέρον της οικονομίας, του περιβάλλοντος και των εγγονών μας.